

Razpad Jugoslavije

»57. SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV SLOVENIJE«
Raziskovalno področje: ZGODOVINA ALI UMETNOSTNA ZGODOVINA
Raziskovalna naloga

RAZPAD JUGOSLAVIJE

OSNOVNA ŠOLA Bojana Iliča, Maribor

AVTOR: Jure Fekonja

MENTORICA: Irena K. Korelc

Maribor, 2023

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	6
1.1	Namen in cilji raziskovalne naloge	6
1.2	Hipoteze	6
1.3	Predvidena nova spoznanja	6
1.4	Metodologija dela	7
1.4.1	Delo z viri in literaturo	7
1.4.2	Prvi intervju - Marjan Fekonja	7
1.4.3	Drugi intervju - Ratko Katalina	7
2.	NASTANEK JUGOSLAVIJE	8
2.1	Balkanska vojna	8
2.2	Prva svetovna vojna, Kraljevina Jugoslavija	8
2.3	Druga svetovna vojna, SFRJ	10
2.4	Jugoslovanska identiteta	12
2.4.1	Srbski nacionalizem (četniki)	12
2.4.2	Hrvaški nacionalizem (ustaši)	12
2.4.3	Slovenski nacionalizem (belogardisti)	13
2.4.4	Bolgarski nacionalizem (VMRO)	13
2.4.5	Bosanski nacionalizem (verni ekstremisti)	13
2.4.6	Črnogorski nacionalizem (zelenaši)	14
3.	ZAČETEK RAZPADA JUGOSLAVIJE	15
3.1	Smrt Tita	15
3.2	Ekonomski propad Jugoslavije	15
3.3	Vzpon Miloševića	16
3.4	Odcepitev Slovenije	16
3.5	Mirna odcepitev Makedonije	17
3.6	Odcepitev Hrvaške	17
3.7	Kaos v Bosni in Hercegovini	18
3.8	Separatizem na Kosovu	19
3.9	Dokončna smrt Jugoslavije	19
4.	INTERVJU	20
4.1	Prvi intervju – Marjan Fekonja	20
4.2	Drugi intervju – Ratko Katalina	23
5.	ZAKLJUČEK	27
6.	ANALIZA HIPOTEZ	28
7.	DRUŽBENA ODGOVORNOST	29
8.	SEZNAM VIROV IN LITERATURE	30
8.1	Citati	30
8.2	Slikovni viri	33

KAZALO SLIK

Slika 1: Jugoslavija	1
Slika 2: 1. december 1918 – Ustanovitev Kraljevine SHS	4
Slika 3: Nove meje po balkanskih vojnah.....	8
Slika 4: Člani Mlade Bosne	6
Slika 5: Franc Ferdinand z ženo Sofijo Hohenberško	9
Slika 6: Soška fronta	7
Slika 7: Soška fronta	10
Slika 8: Partizani z voditeljem Titom	8
Slika 9: Četniki z voditeljem Mihailovićem	11
Slika 10: Zajeti Nemci, ustaši in četniki v Mariboru	12
Slika 11: Objava ustanovitve slovenskega domobranstva	13
Slika 12: Josip Broz Tito.....	12
Slika 13: Zadnje slovo od Tita	15
Slika 14: Slobodan Milošević	16
Slika 15: Pripadniki JNA v osamosvojitveni vojni za Slovenijo	17
Slika 16: Vukovar v osamosvojitveni vojni za Hrvaško.....	18
Slika 17: Obleganje Sarajeva	16
Slika 18: Spominski park Potočari, Srebrenica.....	19
Slika 19: Dedek Marjan Fekonja	20
Slika 20: Ratko Katalina, avtor knjige	20
Slika 21: Knjiga »Tri rata Ratka Kataline«.....	23

POVZETEK

Leta 2021 smo Slovenci obeležili pomemben dogodek – 30 let samostojnosti. Ker takrat še nisem poznal določenih dejstev, zakaj je do tega prišlo, sem se začel za to tematiko natančneje zanimati. Nekaj sem izvedel iz medijev, nekaj v šoli, posegal sem po različnih knjigah, ogledal dokumentarne oddaje. V veliko pomoč mi je postal moj dedek, Marjana Fekonja. V času jugoslovanske vojne je bil pripadnik Teritorialne obrambe Republike Slovenije. Organiziral in vodil je maneversko strukturo narodne zaščite vzhodnoštajerske pokrajine. Postal je moj vir prve roke in mi je s svojimi izkušnjami marsikaj o tem dogodku tudi razložil.

Odločil sem se, da pri predmetu zgodovine naredim raziskovalno nalogo. Zakaj? Ta zgodovinski dogodek je oblikoval in vplival na razvoj novih držav na Balkanu. Na proces razpada Jugoslavije lahko gledamo iz več perspektiv, kar predstavlja posledico različnih političnih konfliktov, ki so sprožili politično in etnično spremembo Balkana.

Jugoslavija je država, ki je obstajala na ozemlju današnje Slovenije, Hrvaške, BiH, Srbije, Črne gore in Kosova. Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se je preimenovala v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, kasneje Kraljevino Jugoslavijo, je nastala leta 1918. Prvi koraki razpada so se začeli z osamosvojitveno vojno v Sloveniji, dokončno pa je razpadla leta 2003. Torej preživela je Sovjetsko zvezo, vzhodno in zahodno Nemčijo, razpad evropskih kolonij ter dva napada na Jugoslovansko ozemlje od zunanjih sil.

Slika 2: 1. december 1918 – Ustanovitev Kraljevine SHS

ZAHVALA

Najprej bi se rad zahvalil moji mentorici Ireni K. Korelc, ki me je spodbujala, da sem lahko ustvarjal nalogo po lastnih željah in me ob tem usmerjala na pravo pot.

Posebej bi se rad zahvalil dedku Marjanu Fekonja in podpolkovniku JNA Ratku Katalina, bivšemu načelniku varnosti 31. divizije oz. 31. korpusa v Mariboru, s katerima sem opravil intervju in s tem obogatil mojo raziskovalno nalogo.

Zahvaljujem se tudi moji sestri Evi, ki mi je pomagala tekom naloge.

Hvala šoli in gospe ravnateljici, da je podprla opravljanje raziskovalnega dela.

1. UVOD

1.1 Namen in cilji raziskovalne naloge

Za raziskovalno nalogo sem izbral temo razpad Jugoslavije, ker želim prikazati proces razpada Jugoslavije, od naseljevanja Slovanov do preimenovanja ZR Jugoslavije v Državno skupnost Srbije in Črne Gore, razpada Jugoslavije in posledice, ki so nastale zaradi tega. Razpad Jugoslavije je po mojem mnenju posledica različnih političnih konfliktov, kar je sprožilo politično in etnično spremembo Balkana.

Glavni cilji raziskovalne naloge so:

- kronološko prikazati razpad Jugoslavije,
- ugotoviti glavne vzroke za razpad,
- razložiti etnična sovraštva v Jugoslaviji,
- raziskati kako je nastala Jugoslavija in jugoslovanska identiteta in
- ugotoviti posledice razpada na današnji čas,
- primerjati mnenji o razpadu Jugoslavije dveh različnih narodnih pripadnosti, slovenske in srbske.

1.2 Hipoteze

Postavil sem naslednje hipoteze:

1. HIPOTEZA

Razpad Jugoslavije bi lahko preprečili.

2. HIPOTEZA

Lahko bi preprečili jugoslovansko vojno.

3. HIPOTEZA

Jugoslavija je od vsega začetka bila obsojena na propad.

4. HIPOTEZA

Brez zunanjih sil Jugoslavija ne bi razpadla.

5. HIPOTEZA

Pogledi na razpad Jugoslavije se bodo po intervjujih dedka in Ratka Katalina razlikovali.

1.3 Predvidena nova spoznanja

Razpad Jugoslavije predstavlja travmatičen in kompliciran dogodek, o katerem imajo različni strokovnjaki različna mnenja. O razpadu Jugoslavije sem ogromno raziskal, od knjig do spletnih virov, vendar določeni dogodki nikoli ne bodo popolnoma razjasnjeni, saj grozote vojne nekateri želijo »zavreči pod preprogo«. S časovnim odmikom od teh dogodkov pa se

védenje o njih zmanjšuje. Sam menim, da je pomembno, da se o zgodovinskem razpadu Jugoslavije in nastanku naše države izobrazimo. Z iskanjem literature nisem imel večjega problema. Sam zelo rad prebiram zgodovinske knjige in pogledam kakšen zgodovinski film, vendar sem želel v okviru naloge poiskati tudi nove, še meni nepoznane, vire.

1.4 Metodologija dela

Pri raziskovanju sem uporabil različne metode dela. Opravil sem pregled literature in virov v različnih knjigah in na spletu, ter o tematiki izvedel intervju z mojim dedkom Marjanom Fekonja in Ratkom Katalina. Pridobljene podatke sem preučil in si na podlagi teh poskušal ustvariti okoliščine razpada skozi moje oči in v zaključku ovreči ali potrditi moje teze.

1.4.1 Delo z viri in literaturo

Prvotne podatke sem pridobil iz knjig in spletnih virov. O tematiki je ogromno že zapisanega, vendar sem dodatno opravil še dva intervjuja in sicer z Marjanom Fekonjo in Ratkom Katalino in si s tem pridobil še dodatne informacije.

1.4.2 Prvi intervju - Marjan Fekonja

Marjan Fekonja, moj dedek, se je rodil leta 1947 v Mariboru. Na fakulteti za politične vede v Zagrebu je pridobil naziv profesorja obrambe in zaščite, na isti fakulteti pa je kasneje tudi magistriral s področja splošne obrambe. Kot pripadnik Teritorialne obrambe RS je v okviru priprav na slovensko osamosvojitvev leta 1990 organiziral in vodil Manevrsko strukturo narodne zaščite Vzhodno - štajerske pokrajine, leta 1991 pa je bil član koordinacijske skupine, ki je vodila priprave na obrambo in nato osamosvojitveno vojno. V času službovanja na Ministrstvu za obrambo je prejel številna priznanja, leta 2005 pa je bil odlikovan s srebrnim častnim znakom svobode.

1.4.3 Drugi intervju - Ratko Katalina

Podpolkovnik JNA Ratko Katalina, bivši načelnik varnosti 31. divizije oz. 31. korpusa v Mariboru, je avtor knjige »Tri rata Ratka Kataline«, v kateri opisuje dogajanja med vojno v Sloveniji, Hrvaški in Bosni. Njegovo knjigo v srbskem jeziku sem tudi sam prebral, prav tako replike nekaterih Slovencev, ki so bili posredno z njim vključeni v osamosvojitveno vojno v Sloveniji. Za intervju z njim sem se dogovoril z njegovo hčerko.

2. NASTANEK JUGOSLAVIJE

2.1 Balkanska vojna

Balkanske vojne predstavljalo glavni dogodek na Balkanu pred svetovnimi vojnami. Glavni vzrok je bil ekspanzionizem ter nacionalizem pri narodih bivšega Osmanskega cesarstva, torej Grki, Srbi, Črnogorci, Bolgari... Te vojne so razdeljene na dva dela, prva balkanska vojna (8. oktober 1912 – 30. maj 1913) in druga (16. junij – 10. avgust 1913). Prva vojna je bila bitka med Evropskimi narodi osmanskega cesarstva, kateri so se združili v balkansko ligo in glavno večinoma turško vlado iz Konstantinopla (Istanbul). Čeprav so se borili proti Turkom so se že takrat začeli spori med zaveznicami, večinoma na kriznih žariščih Makedonije, Dobrudže in Thrake. Po sedmih mesecih vojne so podpisali londonski sporazum, vendar se situacija kljub temu ni umirila. Še vedno so bili prisotni nesporazumi v krajih z etnično mešano populacijo. Tako se je začela druga balkanska vojna. Bolgarija ni bila zadovoljena s svojim deležem ozemlja in je želela še Makedonijo, ki je bila mešanica več narodov npr. Turkov, Albancev, Srbov, Makedoncev, Bolgarov, Romunov in Grkov.

Med prvo balkansko vojno je ta nacionalizem, kateri je Osmansko cesarstvo približno 600 let potiskal v temo, izbruhnil - sovraštvo do Turkov in Muslimanov. Med drugo balkansko vojno pa je nastalo novo sovraštvo, med bivšimi brati (balkansko ligo). Med to vojno so se dogajali grozni zločini, sploh na manjšinah v Makedoniji. Bolgarski razbojniki in srbski četniki so brez milosti ubijali ljudi, ki se jim niso pridružili. Etnična sestava Balkana se je zelo spremenila in takrat so začele nastajati ekstremno nacionalistične organizacije, ki so spremenile celotno zgodovino Balkana. (1.)

Slika 3: Nove meje po balkanskih vojnah

2.2 Prva svetovna vojna, Kraljevina Jugoslavija

Ozemlje Jugoslavije pred prvo svetovno vojno je bilo večinoma pod Avstro-Ogrsko in srbsko oblastjo, kateri sta bili veliki sovražnici. Srbski nacionalizem je grozil habsburški moči v Bosni

Razpad Jugoslavije

in delno tudi na hrvaškem in slovenskem ozemlju. Že takrat so ljudje uporabljali izraz združena Jugoslavija, ki je predstavljal eno državo združenih južno slovanskih narodov. Glavni vzrok za prvo svetovno vojno je bilo to tekmovanje za pridobitev ozemlja Bosne, med Avstrijci in Srbi. 28. junija 1914 je član srbske organizacije Mlada Bosna, Gavrilo Princip, ubil avstroogrškega princa Franca Ferdinanda. Zaradi prinčeve popularnosti je atentat sprožil velike proteste na avstro-ogrskem ozemlju. Avstro-ogrška vlada je bila v kaosu, kar pa je bilo oportunistično za konzervativce in militariste v vladi, saj so sedaj imeli casus belli zoper Srbijo. Želeli so čisto uničiti vpliv srbske, ruske in na splošno slovanske moči na Balkanu. Zadnji poskus ustavitve vojne predstavlja dogodek julija, ko je dunajska vlada poslala svoje želje srbski vladi, a Srbi tega niso želeli sprejeti - julijska kriza.

Vsi zgodovinarji si o tem dogodku niso soglasni, saj nekateri trdijo, da avstrijska vlada v resnici ni želela preprečiti vojne, ampak samo potisniti Srbijo v kot.

Slika 4: Člani Mlade Bosne

Slika 5: Franc Ferdinand z ženo Sofijo Hohenberško

28. junija 1914 je izbruhnila vojna med Habsburžani in Karađorđevići. Avstro-Ogrski so se pridružili Nemci, Turki, Bolgari. Srbiji pa Rusi, Angleži, Francozi. In tako se je začela največja vojna v zgodovini človeštva (do druge svetovne vojne). Jugoslovansko ozemlje je bilo razdeljeno na dve glavni fronti in sicer soška in srbska fronta. Srbska fronta je bila prva fronta vojne, tam sta se borili Avstro-Ogrska in Srbija, pozneje so se pridružile še Črna gora, Bolgarija in Nemčija. Srbska vojska je preživela skoraj dve leti konstantnih napadov habsburške in bolgarske vojske. 25. novembra 1915 je feldmaršal Radomir Putnik ukazal celotni srbski vojski, da morajo priti do vojsk antantnih sil v Grčiji, saj se je srbska fronta čisto podrla. Veliko ljudi, ne samo v Srbiji, je mislilo, da je vojna izgubljena, avstroogrška in bolgarska oblast sta začeli okupacijo Srbije. Vzhodno Srbijo in Makedonijo so okupirali Bolgari. Ostalo ozemlje Avstro-Ogrske je bilo pod vojaško okupacijo. Vojska je lahko uvedla vojno stanje, jemala talce, zažigala vasi v kaznovanih napadih in se na upore odzvala z javnimi obešanji in hitrimi usmrtnitvami. Ta ekstremna okupacija je odražala veliko sovraštvo do Nemcev in nemško govorečih ljudi ter paranojo med državljani Srbije. Septembra 1918 so antantne sile s pomočjo srbske vojske in jugoslovanskih prostovoljcev prodrle fronto salonika in premagale celotno bolgarsko vojsko in hitro osvobodile Srbijo. Do novembra so osvobodili celotno Srbijo.

Druga fronta je bila soška fronta. Ta je bila pomembna, saj je Avstro-Ogrska preprečila vstop Italijanom na ozemlje Južnih Slovanov. Italijanski poraz je eden izmed vzrokov, zakaj je Italija dobila samo Primorsko in ne več ozemlja. Vojna se je končala 11. novembra 1918, ko so se vlade centralnih sil predale antantnim silam. Antantne sile so z Avstro-Ogrsko sklenile mirovni

Razpad Jugoslavije

saintgermainski sporazum, kateri je imperij čisto uničil in ustvaril veliko novih držav, ena od teh je bilo Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Sestavljena je bila iz celotne Hrvaške, Bosne in Slovenije, z izjemo Primorske in Koroške. Antantne sile so na Koroškem izvedle koroški plebiscit. Zaradi slednjega se je začela kratka neuradna vojna med Slovenci (s srbskimi prostovoljci) in Avstrijci. Končala se je z umikom avstrijskih in jugoslovanskih enot, plebiscit pa je potekal naprej, a z majhno, ampak zelo pomembno spremembo. Koroška ni bila več razdeljena na severno in južno cono in je plebiscit potekal skupno. Končal se je z avstrijsko zmago in Koroška je postala del Avstrije. Kraljevina Jugoslavija je končno nastala po združenju Srbije in Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev in ko so se člani črnogorskega zbora odločili, da se bo Črna gora pridružila Srbiji. (2)

Slika 6: Soška fronta

Slika 7: Soška fronta

2.3 Druga svetovna vojna, SFRJ

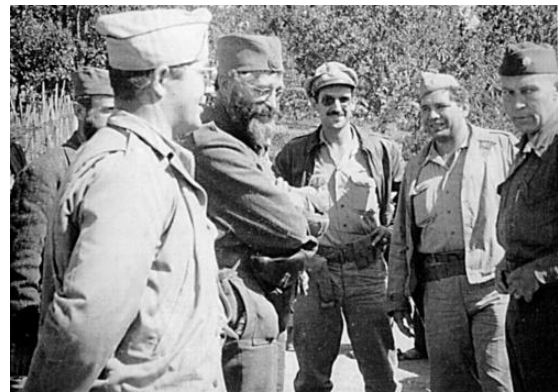
Leta 1939 je bila Evropa v zelo nesigurnem stanju. Nemčija je zavzela »sudetenland« in nato še celo Češkoslovaško, zato je bila vojna s Poljsko vedno bližje. Vojna je izbruhnila 1. septembra 1939. Nemčija je zelo hitro premagala Poljsko, pred tem pa še podpisala sporazum s Sovjeti. Jugoslavija je imela še samo državi Romunijo in Grčijo, na kateri se je lahko obrnila. Po italijanskem napadu na Grčijo in romunskem pridruženju trojnemu paktu, je Jugoslavija ostala sama in brez zaveznic. 25. marca 1941 je jugoslovanski minister Dragiša Cvetković podpisal trojni pakt z dovoljenjem Princa Paula, ki je bil regent za kralja Petra II. in praktično vladar v Jugoslaviji. Situacija v Jugoslaviji je bila zelo nesigurna, saj je bila germanofobija zelo popularna, sploh v vojski. Ta je dva dni po podpisu trojnega pakta izvedla državni udar in postavila kralja Petra na prestol. Kralj je Jugoslavijo izločil iz pakta, vendar je še vedno ostal nevtralen. Hitler je bil zelo jezen, saj je želel imeti Jugoslavijo kot zaveznico in uporabiti njene železnice za invazijo severne Grčije. Zato so 6. aprila 1941 vojske trojnega pakta, torej italijanska, nemška in madžarska vojska, napadle Jugoslavije. Začelo se je z bombardiranjem Beograda. VVKJ (Jugoslovansko vojno letalstvo) ni uspelo ubraniti Beograda. Tri dni pred napadom je jugoslovanski major hrvaškega porekla, Vladimir Kren, prebegnil k Nemcem. Razkril je lokacije mnogih jugoslovanskih vojaških letališč in pomagal razkrinkati VVKJ-eve kode. Po nemškem bombardiranju Beograda, je nemška vojska začela z prvimi kopenskimi napadi, ki so potekali skozi Romunijo, Madžarsko in Ostmarko (Avstrija). Madžari so isti dan poslali vojake v Bačko in Baranjo. Italijani so do 11. aprila samo bombardirali. Takrat so začeli tudi napadati proti Ljubljani. Italijani niso imeli praktično nič odpora. Jugoslovanska vojska je 17. aprila podpisala premirje, 18. pa se uradno predala. Tako se je začela okupacija Jugoslavije. Bolgarija je okupirala Makedonijo in vzhodno Srbijo. Italija južno Slovenijo, torej Dolenjsko,

Razpad Jugoslavije

Kočevje, Ljubljano in Črno goro, kamor so postavili italijansko usmerjeno vlado. Nemci so Štajersko in Koroško pridružili že obstoječi pokrajini - Ostland, Madžari pa so si priključili še Prekmurje in Vojvodino. Na ozemlju današnje Hrvaške in BiH pa je nastala država NDH, kateri je vladala ultranacionalistična organizacija - hrvaško revolucionarno gibanje, bolj znano po imenu ustaši. Že par dni po ustaški zmagi, so se na Hrvaškem in v Bosni v krajih z židovsko, srbsko ali romsko manjšino, množino začeli zločini. Na začetku so se ustaški razbojniki usmerjali na uničenje izobražencev, nato so zločini postali vedno bolj nepredvidljivi in krvavi. Ubijali so otroke, ženske in zažigali vasi. Mnogokrat so se italijanski in nemški vojaki pritožili predstojnikom, zato so te ustaške milice razorožili. V večini primerov Italijane in Nemce ni brigalo za nedolžne ljudi, želeli so samo mir in red. Tuje vojske na jugoslovanskem ozemlju, npr. Nemci, Italijani, Madžari in pozneje Bolgari, niso bile nedolžne. Na primer: nemške usmrtitve na Gorenjskem, italijanski pokoli civilistov v Črni gori, roparski napad Madžarov na Novi Sad... Takoj po okupaciji so nastala odporniška gibanja. Eno takih so bili četniki, ki so bili ostanki kraljevske jugoslovanske vojske. Njihova ideologija se je razlikovala po vojvodah, saj četniki niso bili centralizirana organizacija, ampak je v večini prevladoval srbski nacionalizem, monarhizem in skrajni konzervatizem. Proti temu je nastala gverila, partizani, ki jih je vodil Josip Broz Tito. Le ti so bili skrajni levičarji, socialisti, antinacionalisti in antifašisti. Ti vojski sta bili zelo drugačni, imeli sta različne interese.

Slika 8: Partizani z voditeljem Titom

Slika 9: Četniki z voditeljem Mihailovićem

Kljub temu sta se junija 1941 združili v Užicah in se uprli Nemcem. Po neuspehu v uporah so se vodilni teh organizacij skregali in skupen upor proti okupatorjem se je končal. Po padcu Užic je podpora partizanom v Srbiji padla, v Bosni, Sloveniji in na Hrvaškem pa je podpora rastla, saj so genocid Srbov in italijanizacija ter germanizacija v lokalnih populacijah vzbujali upor in sovraštvo do okupatorjev. Čez čas je podpora partizanov zelo hitro rastla, v začetku 1944 je bilo že preko pol milijona partizanov in partizank. Podpora je rastla tako hitro, saj niso bili nacionalisti in praktično niso imeli meja. Prav tako so k podpori partizanom privedla nemška represivna ubijanja civilistov. Leta 1944 se je bližal konec vojne, sovjetski vojaki so bili v Prusiji in zavezniki so osvobodili celotno Francijo. Takrat je večina Jugoslavije bila osvobodjena, z izjemo Štajerske in manjših oporišč v Bosni. Leta 1945 so sovjetski vojaki vstopili v Berlin in Nemčija se je predala zaveznikom. Kljub predaji Nemčije pa so se bojevanja nadaljevala v Jugoslaviji. Fašisti so bili dokončno premagani šele 25. maja 1945 po koncu bitke za Odžak, ki je tudi bila zadnja bitka druge svetovne vojne. (3)

2.4 Jugoslovanska identiteta

Jugoslovanska identiteta ali jugoslovanski nacionalizem je ideologija, ki podpira teorijo, da južnoslovanski narodi spadajo pod eno državo. Izvor izhaja iz ilirskega gibanja, natančneje iz Avstro-Ogrske. Po prvi svetovni vojni sta jugoslovanski nacionalizem ali jugoslavizem bila glavna in potem še uradna ideologija SHS.

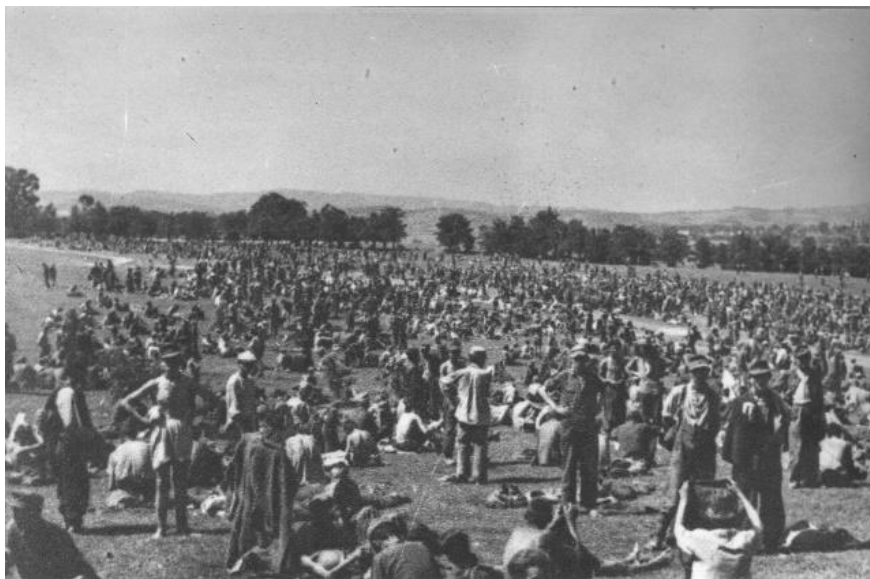
V naslednjih poglavjih bom predstavil nacionalizem pri različnih narodih Jugoslavije in njim naklonjene organizacije. (4)

2.4.1 Srbski nacionalizem (četniki)

Srbski nacionalizem je spodbujal združenje Srbov v eno državo. Vse skupaj se je začelo pojavljati v 18. stoletju na ozemlju Osmanskega cesarstva. Ta nacionalizem je bil pomemben faktor pri razpadu avstroogrškega in osmanskega cesarstva in tudi pri razpadu Jugoslavije. Nekateri trdijo, da je srbski nacionalizem celo glavni razlog za razpad Jugoslavije. Srbski nacionalizem izven Srbije se je pojavljal tudi pri srbskih manjšinah v Slavoniji, Bosni in Srbski krajini. Največja in najbolj znana organizacija ter tudi najbolj pomembna nosilka srbskega nacionalizma je četniška organizacija. Četniki so nastali med makedonsko krizo, v kateri so se borili za Veliko Srbijo. Med drugo svetovno vojno se je organizacija spet prebudila. V organizaciji takrat niso bili več samo Srbi, so se pa še vedno večinoma borili za veliko Srbijo.

2.4.2 Hrvaški nacionalizem (ustaši)

Hrvaški nacionalizem si je prizadeval za združitev vseh Hrvatov v eno državo. Hrvaški nacionalizem je najprej postal znan med Hrvati v 18. stoletju. Moderni hrvaški nacionalizem se je prebudil v 19. stoletju, ko je »madžarizacija« pritisкала na hrvaški narod in hrvaški jezik. Uveljavil se je med drugo svetovno vojno, v kateri je s pomočjo trojnega pakta zavzel velik del jugoslovanskega ozemlja. Novo nastalo državo so imenovali Neodvisna država Hrvaška, kateri je vladala ultranacionalistična organizacija - ustaši.

Slika 10: Zajeti Nemci, ustaši in četniki v Mariboru

2.4.3 Slovenski nacionalizem (belogardisti)

Slovenski nacionalizem je podpiral enotnost Slovencev in Zedinjeno Slovenijo. Nastal je po francoski revoluciji, ki je širila idejo nacionalizma. Populiziran med večino Slovencev je bil v času Ilirskih provinc. Slovenski nacionalizem je bil drugačen kot srbski ali hrvaški. Zunanje sile ga niso podpirale. Italijani so Slovence zatirali, prav tako kot Nemci in Madžari. Edino, vsaj delno uspešno slovensko nacionalistično društvo, je bila Narodna slovenska vojska, ki je po zelo kratkem času razpadla.

Slika 11: Objava ustanovitve slovenskega domobranstva

2.4.4 Bolgarski nacionalizem (VMRO)

Bolgarsko narodno prebujanje je nacionalizem, ki je nastal v 19. stoletju. Podpiral je svobodo Bolgarov, v Makdoniji, Thrake, Dobrudža ... Bolgarija je dvakrat poskusila uresničiti enotnost bolgarskega naroda, enkrat med prvo in enkrat med drugo svetovno vojno. V obeh primerih je vzela ozemlje jugoslovanskih narodov. Organizacija, ki je delovala na jugoslovanskem ozemlju je VMRO, ki se je borila za Bolgarijo že pred drugo svetovno vojno.

2.4.5 Bosanski nacionalizem (verni ekstremisti)

Bosanski nacionalizem trdi, da je bosanski narod nekaj več kot samo Srbi in Hrvati ter podpira enotnost bosanskega naroda. Bosanska identiteta in nacionalizem se je prvič pojavil v Osmanskem cesarstvu, čeprav takrat še ni bil tako popularen. Znova se je prebudil med in po razpadu Jugoslavije, pri katerem je ideja dobila veliko podporo pri muslimanih in manjšo pri Srbih in Hrvatih.

2.4.6 Črnogorski nacionalizem (zeleniši)

Črnogorski nacionalizem podpira idejo, da je črnogorski narod ločen od srbskega in da vsi Črnogorci spadajo pod eno državo. Od nastanka tega nacionalizma je bila populacija Črne gore razdeljena med črnogorskim nacionalizmom in srbskim nacionalizmom. Črnogorski nacionalizem je bil neuradna ideologija Kraljestva Črne gore, dokler ni Srbija zavzela oblasti v Črni gori. Po padcu kraljestva so se zeleniši, ki so podpirali svobodo Črne gore, uprli srbski oblasti, katera pa je upor krvavo ustavila. Zeleniši so znova prevzeli oblast med drugo svetovno in jo obdržali do konca vojne.

Ostali narodi, ki trdijo, da je del Jugoslovanskega ozemlja njihov so Nemci, Madžari, Italijani, Albanci in Grki. Nemci so trdili da je Štajerska in Koroška njihova. Italijani so enako trdili za Istro in Dalmacijo. Madžari za Vojvodino, Prekmurje in Severno Slavonijo, Albanci za Kosovo ter Grki za Makedonijo. (5)

3. ZAČETEK RAZPADA JUGOSLAVIJE

3.1 Smrt Tita

Prvi predsednik SFRJ Josip Broz Tito je umrl 4. maja v Ljubljani. Pokopali so ga v Beogradu, kjer je potekal največji državni pogreb. Pogreba so se udeležili 4 kralji, 32 predsednikov, 6 princes, 22 premierjev in 47 kanclerjev. Josip Broz Tito je bil tako znan, ker je bil voditelj jugoslovanskih partizanov, ki so s pomočjo sovjetske rdeče armade osvobodili Jugoslavijo, prevzel oblast v Jugoslaviji, bil eden od treh voditeljev neuvrščenih držav in širil vpliv Jugoslavije po svetu. Njegova smrt je indirektno povzročila razpad Jugoslavije. Po njegovi smrti je bila še ekonomska kriza, katera je še bolj pritiskala na republike v federaciji. Naslednja predsednika federacije Lazar Koliševski, ki je predsedoval le kratek čas in njegov naslednik Cvijetin Mijatović nista pomagala SFRJ, saj sta bila nacionalista in usmerjena proti vzhodu. (6)

Torej, če povzamem, je smrt Tita povzročila propad jugoslovanskega političnega sistema, vzpon nacionalizma in razpad Jugoslavije.

Slika 12: Josip Broz Tito

Slika 13: Zadnje slovo od Tita

3.2 Ekonomski propad Jugoslavije

Od leta 1970 se je začela ekonomska kriza v Jugoslaviji. Med letoma 1979 in 1985 je jugoslovanski dinar padel iz 15 dinarjev na 1370 dinarjev za 1 ameriški dolar. Prišlo je do hiperinflacije. Zaradi razkroja ekonomije je jugoslovanska vlada začela s programom Anteja Markovića, ki je poskušal Jugoslavijo potegniti iz krize. Markovičev program je želel stabilizirati jugoslovanski dinar, ponovno dvigniti rast ekonomije, višati plače in na splošno reformirati ekonomijo. Ta plan seveda ni čisto uspel. Vojna v Jugoslaviji je zelo škodila ekonomiji, zaradi bombardiranja NATA, vojne na Hrvaškem in Bosni ter nato še embarga na Jugoslavijo.(7)

3.3 Vzpon Miloševića

Milošević je bil tretji predsednik Jugoslavije, njegov vzpon se je začel takoj po smrti Tita. Imenovan za predsednika je bil leta 1991. Širil je srbski nacionalizem, tudi Srbom izven Srbije in podpiral idejo o veliki Srbiji. (8)

Slika 14: Slobodan Milošević

Milošević je v nacionalnih gibanjih in ob razpadu Jugoslavije odločilno vplival na razplet dogodkov. Zato sem ta dejstva natančneje opisal v temi »Kaos v Bosni«.

3.4 Odcepitev Slovenije

Ta del, ki je pomemben za nas Slovence, sem natančneje prebral v različnih literaturah, pomemben delež mi je prispeval moj dedek. Zato sem vso pridobljeno znanje strnil v naslednjih mislih in spoznanjih.

Odcepitev se je začela 23. decembra, ko je potekal referendum za samostojnost Slovenije. 26. decembra so uradno razglasili rezultat, 95% Slovencev je želelo samostojno Slovenijo. Jugoslovanska vlada seveda ni priznala tega referenduma, saj bi le ta lahko sprožil domino efekt v ostalih republikah. 27. junija so se začeli prvi spopadi med JNA in slovensko vojsko. Slovenska vojska je vedela, da v direktnem spopadu ne bi mogla premagati JNA, zato so uporabljali a-simetrični sistem bojevanja, podobno taktiki, ki so jo uporabljali partizani. Na začetku spopadov je bila JNA razdeljena, saj je general Blagoje Adžić želel obsežen napad na Slovenijo, general Veljko Kadijević pa bolj pazljivi pristop. Na koncu je obveljala strategija Veljka Kadijević. JNA je začela z okupacijo mejnih prehodov in taktično pomembnih lokacij. Do 28. junija so zavzeli vse mejne prehode, razen nekaj na avstrijski meji. Čeprav so uspeli, je še vedno veliko JNA divizij bilo v nevarni in nesigurni situaciji. 28. junija je slovenska vlada ukazala splošen napad na vse JNA vojake na slovenskem ozemlju. 29. junija je Evropska skupnost pospešila postopek mirovnega pogajanja med slovenskimi in jugoslovanskimi delegati. Sklenili so premirje, ki pa se ni upoštevalo. V naslednjih dneh so se stvari večinoma ponavljale. JNA je izgubljala ozemlje proti TO. 7. julija so uradno končali slovensko osamosvojitveno vojno ali deset dnevno vojno. Zadnji vojaki JNA so zapustili Slovenijo 25. decembra istega leta.

Zato Slovenci ta dan vsako leto obeležimo kot dan suverenosti slovenskega naroda.

Slika 15: Pripadniki JNA v osamosvojitveni vojni za Slovenijo

3.5 Mirna odcepitev Makedonije

Makedonski referendum je potekal leta 1991, pri katerem je 97% populacije volilo za svobodo. V Makedoniji se ni začel konflikt, saj Makedonija v političnem smislu ni bila zanimiva, ob enem pa je Hrvaška tudi že grozila z odcepitvijo. (9)

3.6 Odcepitev Hrvaške

Hrvaška je 19. maja 1991 priklicala referendum za neodvisnost, pri katerem je 83% ljudstva prišlo voliti. Srbska manjšina v Srbski krajini in okolici Vukovarja ni priznala referenduma, zato niso šli na volišče. Od teh, ki so prišli je 93% volilo za neodvisnost. Večinoma srbski deli države so se že začeli pripravljati na spopad, kradli so puške TO, spopadli so se s Hrvaško policijo, zabarikadirali ceste... Prvotno se je JNA pridružila srbskim milicam. Ti dve organizaciji sta imeli dva različna pogleda za kar se borita. Torej JNA se je borila za stabilnost Jugoslavije. Sestavljena je bila iz vseh fantov Jugoslavije, srbska milica pa je bila sestavljena večinoma iz domačinov, ki so bili večinoma Srbi, brez kakršnega koli usposabljanja, zelo nepredvidljivi, z veliko sovraštva do Hrvatov (ne vsi). Vojna se je začela v začetku aprila, prvi spopadi so bili na krajih z večinoma srbsko manjšino. Tam so se večinoma borili hrvaški policisti in srbske milice. JNA je pa želela preprečiti odcepitev Hrvaške, zato se je borila po celotni Hrvaški, dokler jih ni TO potisnil nazaj. Aprila se je Srbska krajina uradno odcepila od Hrvaške, Hrvaška je to vzela kot upor. Prva žrtev te vojne je bil Josip Jović, ki ga je srbska milica v Plitvicah usmrtila. Večje bitke so bile v naselju Kijevo, Tovarniku in Borovi vasi. Julija je JNA začela z obupnimi napadi na hrvaške pokrajine, zlasti na Dalmacijo. Konec julija je skoraj celotna banovina bila srbska. Zaradi teh napadov in zločinov, je dezertacija postala vedno bolj pogosta, Slovenci, Hrvati, Albanci, Bosanci in tudi manjše število Srbov je začelo množično dezertirati. To dezertiranje je JNA spremenilo v vedno bolj nacionalistično organizacijo in bolj podobno srbskim milicam v Srbski krajini. Avgusta je JNA napadla Vukovar. Hrvaški vojaki so se v mestu zakoreninili. Bitka se je končala septembra, mesto je bilo uničeno, umrlo je med 2 000 – 6 000 ljudi, približno 20 000 ljudi je bilo izgnanih.

Slika 16: Vukovar v osamosvojitveni vojni za Hrvaško

Napadi JNA v Dalmaciji so bili ustavljeni. JNA torej ni okupirala vsa pristanišča, tako kot je želela. Hrvaška vojska je 31. oktobra začela s prvim večjim protinapadom, kjer si je nazaj priborila približno 300 kvadratnih kilometrov ozemlja. V začetku 1992 se je začelo premirje s podporo OZN. Hrvaška se je začela pripravljati na množičen protinapad na Srbsko krajino in vse srbske vojake na hrvaškem ozemlju. 8. avgusta je hrvaška vojska začela operacijo nevihta, v šestih dneh je izpodrinila vse separatistične vojake iz hrvaškega ozemlja. Ta operacija je bila tako »perfektna«, zato veliko ljudi meni, da so v to akcijo bili vpleteni ameriški generali in strokovnjaki. 1995 so se spopadi na hrvaškem ozemlju končali. V tej vojni je umrlo približno 30 000 ljudi, izgnanih pa je bilo približno 500 000 ljudi. (10)

3.7 Kaos v Bosni in Hercegovini

1. marca 1992 je v Bosni in Hercegovini potekal referendum za samostojnost. Pri tem referendumu je bila volilna udeležba samo 60 %, saj je večina srbskih prebivalcev BiH referendum bojkotirala. 25. marca je v Karadžordževu potekal sestanek med Franjom Tuđmanom in Slobodanom Miloševićem. Ta sestanek je bil pomemben, saj veliko jugoslovanskih politikov meni, da sta se takrat Hrvaška in Srbija zmenili za razdelitev Bosne. Situacija v Bosni se je zapletla po srbski poroki, na katero so streljali bosanski mafijci. Bosanci so trdili, da so bile srbske zastave na poroki provokacija. Na tej poroki so bile prve žrtve vojne v Bosni, prva vojaška žrtev pa je bil slovenski vojak, ki je še takrat bil v JNA. V aprilu se je »vojna« začela stopnjevati.

Srbski vojaki so začeli bombardirati Sarajevo, hrvaške in srbske enote so se borile za Kupres. Srbi so želeli zavzeti Sarajevo, kar jim po več tednih obleganj, ni uspelo. Izven Sarajeva so Srbi imeli večji uspeh. Zavzeli so veliko mest, ki so prej bila pod bosansko oblastjo. Pozno leta 1992 sta bosanski in hercegovski (hrvaški) vojski začeli uradno sodelovati proti Republiki srbski, katera je nastala zaradi podpore Srbov v Bosni. Leta 1993 so v Bosni potekali spopadi. 1993 so prevladovali spopadi med HVO (Hrvati) in ARBiH (večinoma Bosanci). Najhujši spopad je bil v Mostarju, kjer je umrlo več ko dva tisoč ljudi, približno sto tisoč ljudi je bilo izgnanih iz mesta in okolice. Junija in julija je ARBiH začel z zadnjimi napadi, pri katerih je sodeloval bosanski mudžahid. To so bili verni ekstremisti iz ostalih muslimanskih držav, ki so bili iz ARBiH-a najbolj krvoločni in so znani po mnogih zločinih nad srbskimi in hrvaškimi civilisti ter vojnimi ujetniki. Bosanski general Sakib Mahmuljin je trdil, da so mudžahidi poslali

Razpad Jugoslavije

približno trideset odsekanih glav srbskih vojakov k bosanskemu predsedniku Aliji Izetbegoviću. 1994 se je begunska kriza, ki se je začela leta 1992, še bolj stopnjevala. Hrvaška je morala sprejeti 500 000 civilistov. OZN je morala graditi tabore za njih, saj Hrvaška beguncev ni več sprejemala. 5. februarja je potekalo najhujše bombardiranje Sarajeva v celotni vojni. Na Sarajevo je padla 120 mm bomba, ki je eksplodirala na trgu. Ubila je 68 in ranila 144 ljudi. Novembra so ARBiH in HVO podpisale washingtonski sporazum, s katerim bi se naj uradno končali spopadi med vojskami in ju združil v Federacijo BiH. 1995 se je zgodil najhujši zločin v bosanski vojni. Srbski vojaki so okupirali OZN varno cono - Srebrenico.

Slika 17: Obleganje Sarajeva

Slika 18: Spominski park Potočari, Srebrenica

Čeprav je Ratko Mladič obljubil varen izhod civilistov so pobili 8372 civilistov brez milosti. Pri tem zločinu je baje sodelovalo še par grških in ruskih enot. Vojna se je končala z daytonskim sporazumom, ki je umiril situacijo v BiH s pomočjo približno 80 000 NATO vojakov. (11)

3.8 Separatizem na Kosovu

Separatizem na Kosovu je začel nastajati na začetku leta 1990. Izbruhnil pa je leta 1998, ko se je uradno začela vojna na Kosovu. Za Kosovo sta se borili dve skupini, torej Srbi, katere so podpirale različne milice in JNA ter Albanci, ki so imeli podporo KLA ter materialno in pozneje še vojaško podporo od NATA. Marca 1999 je JNA začela z eno izmed hujših operacij iz balkanske vojne, torej masivni pregon, ubijanje in represija nad Albanci. Situacija se je končno umirila, ko so junija NATO enote vstopile na Kosovo in začele bombardirati vojaška območja pod kontrolo JNA. Vojna se je 9. junija končala zaradi pritiska zahoda in propada srbske ekonomije. (12)

3.9 Dokončna smrt Jugoslavije

Zadnji ostanek Jugoslavije sta bili Srbija in Črna gora. Jugoslavija je uradno nehala obstajati 4. februarja 2003, ko je Jugoslavija spremenila svoje ime v »Državna zajednica Srbija i Crna gora«. (13)

4. INTERVJU

Kot sem že v uvodu navedel, sem izvedel dva intervjuja, da bi o razpadu Jugoslavije izvedel tudi nekaj stvari iz prve roke, torej od ljudi, ki so razpad osebno doživeli. Prvi je potekal z mojim dedkom Marjanom Fekonja, slovenskim pravnikom, obramboslovcem in politikom. Kot pripadnik Teritorialne obrambe RS je v okviru priprav na osamosvojitve Slovenije leta 1990 organiziral in vodil manevrsko strukturo narodne zaščite vzhodnoštajerske pokrajine, leta 1991 pa je bil član skupine, ki je vodila priprave za obrambo in kasneje osamosvojitveno vojno. Leta 2005 je bil odlikovan s srebrnim častnim znakom svobode Republike Slovenije. Intervju je potekal v živo. Drugi intervju je potekal z Ratkom Katalino, podpolkovnikom JNA, ki je o dogajanju v času vojne napisal tudi knjigo »Tri rata Ratka Kataline«. Intervju je potekal preko spleta.

4.1 Prvi intervju – Marjan Fekonja

Slika 19: Dedek Marjan Fekonja

1. »Kakšen pomen ima smrt Tita na razpad Jugoslavije?«

»Smrt Tita je vsekakor pospešila »razpad« Jugoslavije. Nikakor pa ni bila edini razlog. Skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti – SFRJ je nastala, kot posledica NOV in revolucije v povojni obnovitveni evforiji. Žal pa oblast »diktature proletariata« v naslednjih 45-tih letih ni prinesla pravih rešitev za politično in gospodarsko preživetje federacije in njeno prilagoditev ter modernizacijo, kar je pripeljalo do ekonomskega propada sistema socialističnega samoupravljanja in pojava mednacionalnih trenj.«

2. »Katere zunanje sile so najbolj prispevale k razpadu Jugoslavije?«

»Za razpad SFRJ niso bile krive »zunanje sile«. Nasprotno. Večina strateško, ekonomsko in vojaško najpomembnejših držav, ter njihovih vlad, se je zavzemala za ohranitev celovitosti SFRJ. Seveda ne iz »ljubezni«, temveč zaradi povsem pragmatičnih razlogov. Njihovi strategji so ocenili, da razpad skupne države (na območju Balkana) lahko pomeni latentno grožnjo miru in možnost resnega vojaškega konflikta, kar se je kasneje tudi zgodilo.«

3. »Je bila Jugoslavija od začetka obsojena na propad?«

»Nikakor! Vsaka družbeno - ekonomska tvorba, kot je država, ki je nastala na pogorišču svetovne vojne in je mednarodno priznana, ima teoretično vse možnosti za obstoj in razvoj. To velja tudi za povojno Jugoslavijo. V kolikšni meri pa »država« za svoj razvoj in prosperiteto uspe produktivno uporabiti (izrabiti) svoje naravne in človeške vire je v veliki meri odvisno od učinkovitosti družbeno političnega in družbeno ekonomskega sistema, ki si ga izberejo (ali jim ga vsilijo) njeni prebivalci. Jugoslovanski narodi z enopartijskim sistemom, diktaturo proletariata, socialističnim samoupravljanjem in ekonomskim voluntarizmom očitno niso imeli sreče. In posledično ne tudi Jugoslavija.«

4. »Bi višanje moči TO preprečilo razpad?«

»Ne! Teritorialna obramba (TO) je bila organizirana, opremljena in vodena v okviru republik in avtonomnih pokrajin ter neposredno podrejena njihovim vodstvom. Namenjena in usposabljana je bila predvsem za vodene splošne ljudske obrambne vojne (SLOV) na območju republike ali avtonomne pokrajine v primeru napada na državo. TO je bila organizirana na osnovi doktrine SLO in DS (splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite) ter sestavina skupnih oboroženih sil države. Nobena TO, tudi slovenska, razpada Jugoslavije ni povzročila, a ga tudi preprečiti ne bi mogla, ne glede na svojo vojaško moč. Uporabo vojske – tudi TO – namreč odreja in določa politično vodstvo. In politično vodstvo federacije (SFRJ), takratnim kriznim razmeram očitno ni bilo kos!«

5. »Kakšen pomen pri razpadu Jugoslavije so imele stare nacionalistične organizacije (npr. ustaši, četniki, belogardisti)?«

»Stare nacionalistične organizacije so stvar zgodovine in preteklosti, zato bistvenega vpliva na »razpad« Jugoslavije niso imele. Vsaj kar zadeva Slovenijo, se z belogardisti ne ukvarjamo več, razen posameznikov, ki zgodovine ne morejo prepustiti zgodovinarjem in bratomorno vojno ter njene akterje, vedno znova uporabljajo, kot »argument«, ko so sami brez idej in znanja. Podobno najbrž velja tudi za četnike in ustaše. Seveda ima vsak narod potomce in simpatizerje »svojih« četnikov, ustašev itd., toda razpad Jugoslavije so povzročili :

- Ekonomska kriza, gospodarska neučinkovitost, zadolženost,
- politična kriza in kriza vodenja federacije po Titovi smrti,
- nacionalistična politika srbskega in hrvaškega vodstva (Milošević, Tuđman),
- nespoštovanje ustave SFRJ, ki je republikam (tudi Sloveniji) zagotavljala neodtujljivo pravico do samoodločbe vključno s pravico do odcepitve.«

6. »Bi se TO morala odzvati bolj agresivno proti JNA?«

»Nikakor! Prav to napako je storila JA z napadom na Slovenijo in slovensko TO. Slovenska TO se ni želela spopasti z JA z ambicijo, da jo »porazi«. Naša naloga in hotenje je bilo le zavarovati slovensko osamosvojitve, ki je bila demokratično izglasovana na referendumu in razglašena v Slovenski skupščini, skladno z določili ustave SFRJ. JA je napadla Slovenijo neposredno po razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti RS. Za to dejanje JA seveda ni imela legitimnega »mandata«. Slovensko politično vodstvo je slovenski TO ukazalo (če poenostavim), da bojno delovanje JA omeji, ublaži in končno onemogoči, ter jo prisili k umiku iz Slovenije. To smo tudi dosegli predvsem s popolno blokado vojašnic, komunikacij in infrastrukture. Zavestno smo se izogibali nepotrebnemu pobijanju nasprotnikov, saj so enote JA sestavljali večinoma nič krivi naborniki, ki so se tudi sami raje spopadom izogibali. Tega

žal ne morem reči za večino oficirjev JA, ki so nad Slovenijo in Slovence poslali, tanke, topove, letala in vojaške specialce.«

7. »Kakšen pomen so imele manjšine na jugoslovanskem ozemlju pri razpadu?«

»Slovinci z našima manjšinama nismo imeli »problemov«, saj so se tako madžarska, kot italijanska narodna skupnost dejavno vključili v osamosvojitvene procese. Žal povsod ni bilo tako. Predvsem številčna srbska manjšina na hrvaškem je po »kninskem uporu« v Miloševičevi režiji doživela eksodus na poti brez vrnitve. Še huje so se »izkazali« generali JA s pobjem bošnjakov v Srebrenici. Žal so bile povsod, razen v Sloveniji, manjšine politično zlorabljene, največkrat od matičnih narodov. Namesto mirnega združevanja, konsolidacije v republiških mejah, sožitja in kasnejše ekonomske integracije v okviru EU, so »veliki« voditelji malih narodov izbrali vojno in uničenje, nove žrtve in ruševine, zgodovinske in nove zamere ter revščino za svoje sonarodnjake.«

8. »Je teritorialna obramba zmanjšala moč JNA?«

»Slovenska Teritorialna obramba ni vplivala na moč JA, oziroma je ni zmanjševala vse dokler se ni z njo neposredno spopadla. Res je, da je bila TORS in njene enote v prejšnji državi najbolje opremljena, usposobljena in vodena, da smo imeli izurjeno in opremljeno narodno zaščito, v času osamosvajanja pa še izjemno učinkovito, mobilno in izurjeno Manevrsko strukturo narodne zaščite (MSNZ) ter enote slovenske policije. Toda vse to ne bi zadoščalo, če ne bi imeli na braniku naše mlade države in na barikadah skoraj vseh Slovenk in Slovencev, z redkimi izjemami. Za razliko od nas, ki smo branili dom, družino in domovino so JA uporabili povsem napačno in v nasprotju z njeno doktrino uporabe. JA je bila oborožena, opremljena, usposobljena in vodena za spopad z zunanjim agresorjem. Pri tem bi bila deležna podpore enot TO na celotnem območju njenega delovanja, podpore lokalnega okolja in prebivalstva. A zvezni politiki, na čelu z Miloševićem in nekaterimi slovenskimi generali, so »ljudsko armado« poslali nad lastno ljudstvo. In posledice?

- JA je ostala brez vse podpore, prepuščena sama sebi,
- z mladimi in neusposobljenimi naborniki,
- soočena z nasprotnikom, ki je bil vedno korak pred njo,
- logistično in manevrsko onemogočena,
- ljudstvo, ki naj bi jo podpiralo pa je bilo na barikadah.

TORS torej ni »zmanjšala« moči JA, jo je pa taktično onemogočila in preprečila učinkovito uporabo njene udarne moči.«

9. »Ali meniš, da je daytonski sporazum optimalna rešitev za razmere v Bosni?«

»Vsak tuj (vsiljen) sporazum, torej tudi daytonski je le izhod v sili. To je tudi razlog, da se njegova določila ne spoštujejo ali ga razume »vsak po svoje«. Tragika Bosne je, da je Jugoslavija v malem. Nasproti si stojijo nepopustljivi Hrvati, v vojni poraženi Srbi, Muslimani, med seboj razdeljeni in brez pravih zaveznikov ter perspektive. Na tem relativno majhnem koščku vročega Balkana se soočajo interesi držav NATO, Turčije, Rusije, Kitajske. In kje je rešitev za Bosno? Žal pametne rešitve ni, oziroma je za njo prepozno. Pametno in trajno rešitev bi lahko našli in uresničili le »Bosanci« sami, v času razpada Jugoslavije ali takoj po tem. Danes se nasprotja le stopnjujejo in skupne poti očitno nihče ne vidi. Upanje ostaja le EU, ki bi lahko s politiko palice in korenčka umirila politične strasti, saj si ne želi novih vojn in spopadov na svojem balkanskem dvorišču.«

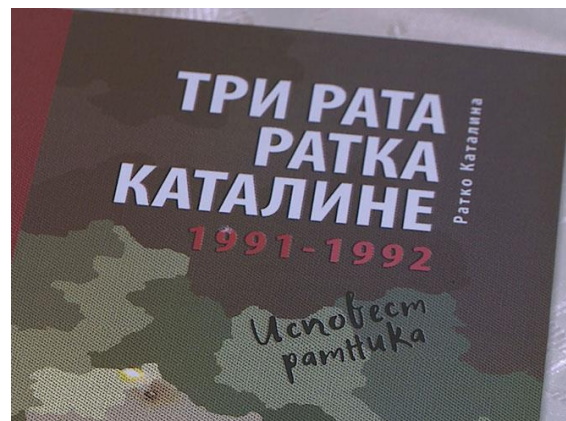
10. »Zakaj agresija na Bosno?«

»O tem je res mogoče podati samo mnenje. Kajti resnic je toliko, kot je akterjev v bosanski drami. Meni je najbližje naslednja razlaga, zelo poenostavljena seveda! Slovensko politično in vojaško vodstvo je bilo dogovorjeno s hrvaškimi sogovorniki, da »gremo« v proces osamosvajanja in njegovo obrambo skupaj, enotno in istočasno. Žal so se hrvaški sogovorniki »premislili« in skupen nastop je padel v vodo. Zakaj se je to zgodilo lahko le ugibamo, saj nam resnice ne bo nihče povedal, dokler ne bodo dostopni vsi tajni dokumenti iz tega obdobja. Slišali smo seveda različne verzije takratnega dogajanja. Od tega, da sta si hrvaški in srbski predsednik malce po svoje želela razdeliti Jugoslavijo; da hrvaško vodstvo ni želelo tvegati konflikta z JA in Miloševićem; da so hoteli pustiti, naj se JA izčrpa v Sloveniji, nakar bi jo lažje premagali itd. No, če še jaz malce meditiram v tem slogu bi dejal sledeče! Če bi obveljal prvotni dogovor in bi se skupaj uprli JA na območju Slovenije in Hrvaške, blokirali vse njene vojašnice, uporabili njene nabornike za »talce« in jo postopno razorožili, nato pa razoroženo vojsko pospremili čez naše in hrvaške meje bi se takratna JLA praktično sesula sama vase. Posledično bi proces osamosvajanja vseh nacionalnih entitet na območju nekdanje SFRJ potekal povsem drugače in predvsem brez krvi in morije. Kako pa se je zgodba dejansko odvijala? Slovenci smo z vrhunsko organizacijo, domišljeno - zgoraj opisano taktiko in množičnostjo upora onemogočili JA, utrpeli relativno majhne žrtve in rušenja ter demoralizirano JA pospremili na trajekte in iz Slovenije. Za nas se je ta zgodba srečno končala, kljub žrtvam in opustošenju. Kaj pa JA in generali? Z orožjem in vojsko so preplavili Bosno. Poučeni s slovensko izkušnjo, si niso več dovolili podobnih taktičnih presenečenj, kot v Sloveniji in kri ja tekla v potokih. Smo se iz tega kaj naučili? Dvomim. Še vedno bomo volili »naše«, jim s tem omogočili, da počenjajo vsakršne hudobije, nato pa modro ugotavljali, »da jih je treba poslati v Hag«.

4.2 Drugi intervju – Ratko Katalina

Slika 20: Ratko Katalina, avtor knjige

Slika 21: Knjiga »Tri rata Ratka Kataline«

1. »Kakav značaj je imala Titova smrt za raspad (razbijanje) Jugoslavije?«

»Termin razbijanje Jugoslavije u našem primeru više odgovara od termina raspad jer se Jugoslavija nije raspala niti urušila sama od sebe, nego je razbijena od strane secesionista u Jugoslaviji sa osloncem na strane sile i uz punu njihovu podršku, pre svega Amerike, Nemačke i Vatikana. Titova smrt i »njegov odlazak na onaj svet« nije uticala na razbijanje Jugoslavije, jer su planovi o tome postojali i ranije, a njima je i sam Tito doprineo kroz svoju vladavinu u

Jugoslaviji. Tito je u zvaničnoj državnoj politici 1962 godine svojim reformama izazvao promenu stava u unutrašnjoj a i spoljnoj politici. Posleratna Jugoslavija je bila federalna sa jakim centralnom vlašću, a uvođenjem reformi i demokratije od 1962 godine dolazi do nejedinstva između partijskog i državnog rukovodstva. Komunistička partija se opredelila za decentralizaciju države i slabljenje centralne državne vlasti. Kao posledica takve orijentacije centralna vlast i funkcije države slabe, a republičke i pokrajinske vlasti imaju sve veća ovlašćenja u vođenju državne politike. Takvoj orijentaciji je bilo otpora i neslaganja ali je Tito nepodobne i neposlušne brzo uklonio, kao što je bio Ranković, Stefanović idr.

Tito je podržao i ustav iz 1974 godine, koji je odluke AVNOJA stavio van snage i oduzeo suverenitet Jugoslaviji, prepuštajući vlast republikama i pokrajinama. U JNA je pored regularne vojske JNA uveo i Teritorijalnu odbranu - TO, kao paralelnu vojsku sa zadatkom da ona ostane u sastavu JNA kao njen sastavni deo ali da teritorijalno bude vezana za republičko rukovodstvo, to jest da deluje na teritoriji svoje republike, međutim kasnijim odlukama ubrzo TO prelazi u nadležnost republika koje su zadužene za njeno snabdevanje i upotrebu iste. Sa takvim i sličnim odlukama Titova politika je omogućila brzo razbijanje Jugoslavije posle njegove smrti. Njegova smrt je bila signal nacionalistima i secesionistima u Jugoslaviji, da krenu u otvorenu kampanju za razbijanje Jugoslavije a sve u dogovoru sa spomenutim zapadnim silama - Amerika, Nemačka, Vatikan.«

2. »Koje su spoljne sile najviše doprinele razbijanju Jugoslavije?«

»O razbijanju Jugoslavije može se reći, da su sve zapadne zemlje, koje su pod uticajem Amerike doprinele razbijanju Jugoslavije, jer je faktički cela Evropska unija pod patronatom Amerike. U razbijanju Jugoslavije u to vreme najviše se isticala Amerika, zatim Nemačka i Vatikan. Nemačka je uticala kompletnom logistikom, obaveštajnim i medijskim učešćem, propagandom, a kasnije kroz materijalno - tehničkom pomoći pa i naoružavanjem. Amerika je pored logistike direktno se mešala u pojedine odluke i pretila, da JNA ne sme silom zaustavljati navodno demokratske procese preteći Nato paktom.«

3. »Da li je Jugoslavija bila od početka osuđena na propast?«

»Srbija je bila pobednik u prvom svetskom ratu, izvršila je proboj nemačkog i bugarskog fronta na Kajmakčalanu i omogućila saveznicima dalje napredovanje sve do proterivanja Austrougara i Nemaca sa Balkana. Tadašnji Hrvati i Slovenci borili su se na strani Nemaca i Austrougara i zajedno sa njima bili poraženi. Tada poražene Hrvate i Slovence, Srbi prevode na stranu pobednika i sa njima prave državu.

Kraljevinu Srba Hrvata i Slovenaca, koja je 1929 godine zvanično promenila naziv u Kraljevinu Jugoslaviju. Srbija je tada sa dobrom namerom prihvatila Hrvate i Slovence u zajedničku državu sa željom, da ujedini južne Slovence i obezbedi mir na Balkanu. Bilo je sa strane Srba negodovanja i neslaganja, da sa neprijateljem idemo u zajedničku državu ali većina Srba je prevagnula, da se formira takva država. Slovenci kao i Hrvati su pokušavali pre ujedinjenja, da formiraju samostalne države ali im to nije dozvoljeno od strane velikih sila pobednika u drugom svetskom ratu. Prilikom ujedinjenja Hrvati su pokušali pobunom, da se još tada odvoje, što im srpska vojska nije dozvolila. Tada je Crna gora prisajedinjena Srbiji, a Makedonija je bila južna srpska pokrajina. Iz ovoga se da zaključiti, da Slovenci i Hrvati nisu sa dobrom namerom ušli u zajedničku državu, nego su je smatrali privremenom tvorevinom i svo vreme radili na razbijanju zajedničke države, pri čemu mislim na politička rukovodstva, a narodi su se dovoljno zbližili, da su mogli normalno živeti u zajednici Jugoslaviji.«

4. »Da li bi povećanje (jačanje) moći JNA sprečilo raspad Jugoslavije?«

»Nebi, jer je JNA bila respektivna sila koja je mogla poraziti svaku Teritorijalnu odbranu po republikama, ako bi se pravilno upotrebile u punom kapacitetu. Naprotiv državno rukovodstvo je naredilo, da JNA uđe u kasarne, a secesionističke republičke vlasti su nakon toga blokirale kasarne i sa svojom TO napale na JNA: isključile struju, vodu i svaku drugu logistiku, kako bi dovele JNA u inferioran položaj.

JNA od svog državnog rukovodstva nikad nije dobila zadatak, da porazi Sloveniju i njenu TO, a samovoljno to nije ni pokušavala, već se samo branila kad je bila napadnuta.«

5. »Kakav su značaj imale stare nacionalističke manjine na razbijanje Jugoslavije (ustaše, četnici, belogardisti i dugi)?«

»Ideološki, te nacionalističke organizacije su podržale razbijanje Jugoslavije i stavile se u službu svojih secesionističkih republika kao i stranih obavestajnih službi. Mnogi su se vratili u zemlju, obilato se uključili i pripremali za učešće u oružanim pobunama. A kad su pobune krenule, oni su se uključili na strani TO ili paravojnih formacija. Drugi značaj je njihovo učešće i pomoć u materijalno tehničkim sredstvima, finansijski, a i u naoružanju i ostaloj logistici.«

6. »Da li je JNA trebala, da agresivnije deluje na Sloveniju?«

»Nije trebala, jer nije dobila takav zadatak od predsedništva Jugoslavije. JNA je u Sloveniji dobila zadatak, da zauzme granične prelaze, da obezbede granicu Slovenije prema Italiji, Austriji i Mađarskoj, da zaštiti vojne objekte, borbenu tehniku i kasarne.

Nisu imali zadatak, da zauzimaju teritoriju i da poraze Slovenačku TO.

JNA je po Ustavu Jugoslavije iz 1974 godine, a po članu 240 dužna, da štiti ustavom utvrđeno društveno uređenje SFRJ. U istom Ustavu u članu 316 stoji, da predsedništvo SFRJ naređuje upotrebu oružanih snaga u miru. Predsedništvo SFRJ to nije naredilo. JNA je mogla na svoju ruku to jest samovoljno izvršiti državni udar, pohapsiti vođe pobunjenika u Sloveniji i Hrvatskoj i razoružati TO, što bi sprečilo razbijanje Jugoslavije. Rukovodstvo JNA to nije uradilo, ceneći, da bi verovatno došlo do intervencije NATO pakta, jer je bio veliki pritisak Amerikanaca i Evropske Unije, da JNA oružanim putem ne sme da zaustavlja narodne demokratske procese u Jugoslaviji.«

7. »Kakav su značaj imale nacionalne manjine na teritoriji Jugoslavije?«

»Nacionalne manjine nisu imale veliki uticaj na razbijanje Jugoslavije, jer ničija nacionalna prava u Jugoslaviji nisu bila ugrožena. Do izbivanja sukoba manjine su bile lojalne i odane vlastima, a kad je došlo do sukoba, većina ih se priklonilo svojoj naciji i vratili se u svoje matične republike. Manji deo je ostao u pobunjenoj republici iz raznih razloga iako su im mnoga ljudska prava bila uskraćivana (odpuštanje sa posla, gubitak stanova, državljanstva i dr.), o čemu je posle, a po tužbama, i sud u Strazburu se izjašnjavao. Treba naglasiti, da Jugoslavija nije razbijena pod uticajem nacionalnih manjina nego pod uticajem najveće hegemonističke sile Amerike i ostalih zapadnih zemalja pod njenim uticajem, a tadašnja politička rukovodstva Slovenije, Hrvatske, Makedonije a kasnije i Bosne i Hercegovine su iskoristila naklonost i pomoć Amerike i njenih satelita i po cenu oružanih sukoba nasilno odvojili svoje republike iz sastava Jugoslavije. Danas, nakon 30 godina hegemonistička politika Amerike i poslušnost Evrope dovela je do nestabilnosti Evropske unije i lančane reakcije u pojedinim državama za odcepljenje pojedinih nacionalističkih frakcija (pokušaj

pobuna u Španija: Katalonija, Baski, Velika Britanija: Vels, Škotska, Belgija: Flamanci, Valonci, Austrija: Tirol, Italija: slovenačko i hrvatsko primorje). Ovakva politika zapadnih zemalja koje je Amerika delimično podčinila za razbijanje malih zemalja, dovela je do ekonomske krize u Evropi i sukoba u Ukrajini, pri čemu se verovatno stvara novi svetski poredak, jer se Rusija oružano suprostavila hegemoniji NATO pakta i Amerike.«

8. »Da li je TO smanjila(umanjila) snagu JNA?«

»TO je formirana kao paralelna vojska sa JNA sa ciljem, da ojača JNA na republičkim teritorijama i bila je faktički sastavni deo JNA i pod istim državnim rukovodstvom a u stručnom pogledu TO je bila podčinjena Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji. Kasnijim odlukama TO je prešla u nadležnost republičkih vlasti. Secesionisti su TO pretvorili u republičku vojsku i samostalno su ih obučavali, naoružavali, a u fazi pobune ih okrenuli protiv JNA. TO nije mogla umanjiti snagu JNA i pored zauzimanja nekih manjih vojnih objekata i nanošenja beznačajnih gubitaka u JNA, što nije imalo presudan značaj u raspadu Jugoslavije jer je i TO pretrpela određene gubitke.«

9. »Da li smatrate, da je dejtonski sporazum optimalno rešenje za Bosnu i Hercegovinu?«

»Dejtonskim sporazumom prekinut je rat u BiH, što je pozitivno. Bilo bi optimalno i trajno rešenje, da su dejtonskom sporazumom obezbeđena jednaka prava i položaj sva tri konstitutivna naroda u BiH. Srbi su dobili Republiku Srpsku. Hrvati i bošnjaci čine zajednicu - Federaciju Bosne i Hercegovine. U okviru zajednice Hrvata i bošnjaka dolazi do preglasavanja Hrvata od strane većinskih bošnjaka (muslimana).

Tako se desi, da Hrvatskog predstavnika u predsedništvu Bosne i Hercegovine biraju Hrvati i muslimani zajedno; a pošto su muslimani većinski, Hrvati ne mogu izabrati sami svog predsednika. Dejtonskim sporazumom je predviđena funkcija visokog predstavnika iz Evropske Unije, kojeg bira Savet bezbednosti, a on ima funkciju nadgledanja i on može, da odobrava ili osporava pojedine odluke ili rešenja, čak i da smenjuje nepodobne legalno izabrane funkcionere. U praksi visoki predstavnik je zloupotrebljavao svoje nadležnosti i donosio odluke na štetu Republike Srpske ili hrvatskog entiteta sa ciljem, da njihove nadležnosti prenese na državu BiH. I tako BiH pretvori u unitarnu-centralističku državu, gde bi bošnjaci (muslimani) imali većinu. To se najbolje vidi u strukturi stavnog suda u BiH, gde sudije bošnjaci sa stranim sudijama čine većinu i preglasavaju Srbe i Hrvate i na taj način su Srbi i Hrvati izgubili mnoge prinadležnosti za račun centralnih vlasti u BiH, što vodi stvaranju unitarne muslimanske države u BiH. Zadnjih godina bošnjaci na taj način pokušavaju vlasništvo nad šumama, zemljom i vodom preneti na BiH, gde bi bošnjaci odlučivali o korištenju tih dobara. To faktički vodi do ukidanja hrvatske i srbske entiteta.«

10. »Mišljenje o agresiji na BiH, ko i zašto?«

»Agresija bilo koje vojske u sopstvenoj državi ne postoji po međunarodnom pravu. Po definiciji agresije: Agresija sopstvene vojske u sopstvenoj državi ne postoji.

U primeru BiH nije bilo nikakve agresije, jer ni jedna strana sila nije izvršila invaziju i ušla sa svojom oružanom silom na TO BiH. Oružane borbe koje su se vodila u BiH, smatraju se građanskim ratom. Jedina oružana sila sa tuđe teritorije u toku tih sukoba bile su jedinice NATO pakta, koje su štatile muslimansku i hrvatsku stranu u toku građanskog rata, pa su bombardovale teritoriju RS, što se može smatrati agresijom na teritoriju i vojsku RS.«

5. ZAKLJUČEK

Vse cilje, ki sem si jih zastavil v raziskovalni nalogi, sem tudi uspešno izpolnil. Ob pisanju raziskovalne naloge sem se marsikaj novega naučil, ob enem pa mi je še ostalo mnogo odprtih neodgovorjenih vprašanj.

Večje težave so bile pri iskanju preverljivih in zanesljivih virov. Razpad Jugoslavije, je namreč še vedno za mnoge ljudi, skrivnostno, neraziskana tema in mnenja zakaj, kdaj, kdo... se še vedno zelo razlikujejo. Najpogostejše vprašanje pa se pojavi tudi meni. Zakaj so ob tem bile potrebne mnoge človeške žrtve, zlasti nedolžnih ljudi.

Intervjuja, ki sem ju izvedel, sta mi to tudi potrdila. Moj dedek, rojen Slovenec, povsem drugače dojema in analizira razpad Jugoslavije, kakor pisatelj in podpolkovnik JNA Ratko Katalina, ki je po rodu Srb. Zanimivo. In oba sta v tem istem času opravljala pomembno vojaško funkcijo, le da en na strani TO, drugi na strani JNA, eden Slovenec, drugi Srb. Veliko zanimivih dejstev, različnih mnenj in pogledov sem zaznal ob njihovih odgovorih. Strinjala sta se edino, da bi razpad Jugoslavije lahko preprečili in da tako krvavi vojaški spopadi, ne z ene in ne z druge strani, niso bili potrebni. Kako bi pa lahko to preprečili, pa se je tudi to med njima seveda razlikovalo.

Moram pa še navesti sledeče. Moja družina in družina Katalina smo v privatnem življenju družinski prijatelji.

6. ANALIZA HIPOTEZ

1. HIPOTEZA: Razpad Jugoslavije bi lahko preprečiti.

Hipotezo lahko potrdim.

Ob mojem raziskovanju sem prišel do spoznanja, da bi razpad Jugoslavije lahko preprečili. To sta prav tako potrdila oba intervjuvana, Ratko Katalina in Marjan Fekonja, dodala sta, da bi to lahko rešili z reformami.

2. HIPOTEZA: Lahko bi preprečili Jugoslovansko vojno.

Hipotezo lahko potrdim.

Jugoslovanska vojna je bila posledica umešanja zunanjih sil, srbske agresija in ekonomskega propadanja Jugoslavije. To vse bi lahko preprečili z določenimi reformami, ne pa z vojaškimi posegi, tolikimi žrtvami in uničenjem pokrajine.

3. HIPOTEZA: Jugoslavija je od začetka bila obsojena na propad.

Hipotezo lahko zavržem.

Jugoslavija ni bila obsojena na propad. Pestili so jo podobni problemi kot ostale multinacionalne države, ki so pred tem tudi razpadle. Morda bi vlada morala reševati ta problem na drugačen način.

4. HIPOTEZA: Brez zunanjih sil Jugoslavija ne bi razpadla.

Hipoteze ne morem niti potrditi niti zavreči.

Brez zunanjih dejavnikov Jugoslavija ne bi razpadla, torej zaradi denarnega vmešavanja EU, vojaškega vmešavanja Amerike, vmešavanja Rusije... Toda zgodovina je pokazala, da najhujši sovražniki državi, pa so bili njeni izdajalski državljani.

5. HIPOTEZA: Pogledi na razpad Jugoslavije se bodo po intervjujih Marjana Fekonja in Ratka Katalina razlikovali.

Hipotezo lahko potrdim.

Večina njunih odgovorov se je razlikovala. To je bilo pričakovano, saj se je Marjan Fekonja boril za TO Slovenije, Ratko Katalina pa za JNA. Njuni cilji med vojno so bili drugačni in njuna zgodba se je tudi drugače končala. Zato so se odgovori razlikovali.

7. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Skrb za družbeno odgovornost se kaže v našem individualnem pristopu reševanja družbenih problemov v prihodnje. Res je, da vsi ne moremo na isti dogodek gledati z istimi očmi, lahko pa nas zgodovina marsičesa nauči. Da ne bomo mi in naše prihodnje generacije ponavljale istih napak. Tudi vojna v Ukrajini, ki jo vsakodnevno spremljamo v medijih in poteka v naši neposredni bližini, je posledica nerešenih problemov iz preteklosti. Če ne bo prevladala »zdrava pamet«, tako na eni, kot na drugi strani, se lahko zgodi svetovna katastrofa. Česa takega, pa si jaz in mnogi moji somišljeniki, ne želimo.

Nacionalne, rasne, politične... nestrpnosti, ki izhajajo iz preteklosti, so dandanes še vedno prisotne v sleherni državi. Tudi v moji lepi Sloveniji in v drugih državah razpadle Jugoslavije. Menim, da bi politični vrh vsake države moral poskrbeti, da do nesoglasij ne bi prihajalo. Ljudje, ki pripadajo, oziroma živijo v katerikoli državi, bi morali živeti v harmoniji in razumevanju, v skladu z zakoni, ki so zapisani v ustavi sleherne države.

Velik problem pa se mi zdi vtikanje drugih držav in cerkvenih inštitucij v reševanje problemov znotraj držav. A to se ponavlja že stoletja. Najbrž zato, ker je to zelo dobičkonosen posel. Žal, pa zaradi tega najbolj trpijo povsem nedolžna ljudstva, naš planet Zemlja in zaradi tega izgubi življenje mnogo nedolžnih ljudi.

Želim, da bi življenje na Zemlji postalo mirnejše in prijaznejše. Zame in za prihodnje rodove.

8. SEZNAM VIROV IN LITERATURE

8.1 Citati

1. <https://www.britannica.com/topic/Balkan-Wars>

https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/balkan_wars_1912-1913/

https://en.wikipedia.org/wiki/Balkan_Wars

Pridobljeno: 6. 10. 2022

2. https://en.wikipedia.org/wiki/Serbian_campaign

<https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/yugoslavia>

Pridobljeno: 7. 10. 2022

3. https://en.wikipedia.org/wiki/World_War_II_in_Yugoslavia

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiel8jUs5D9AhUCX_EDHWTpBZcQFnoECCAQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FInvasion_of_Yugoslavia&usg=AOvVaw2RXWZ14R7YtallIOYgnkY53

Partisan | Yugoslavian military force

Pridobljeno: 9. 11. 2022

4. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj9vvTztJD9AhVKRvEDHSq_D00QFnoECCEQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FYugoslavism&usg=AOvVaw0z0-shFkXZT8_W3qsrABcl

Pridobljeno: 8. 10. 2022

5. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwijspOfZD9AhWZR_EDHayzA_8QFnoECAsQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.britannica.com%2Ftopic%2FChetnik&usg=AOvVaw2M-C9SjQJvEI80-IfYA9_Y

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiRkNPGt5D9AhXDCOwKHdMqAMgQFnoECA0QAaw&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FSerbian_nationalism&usg=AOvVaw06txq4FLkLVVztSKpEais-

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwijspOfZD9AhWZR_EDHayzA_8QFnoECCAQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FChetnik_war_crimes_in_World_War_II&usg=AOvVaw38mnN8mslH8DFcKPH9orC8

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjg6_SytZD9AhWKQPEDHwyTD4MQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.jusp-jasenovac.hr%2Fdefault.aspx%3Fsid%3D6802&usg=AOvVaw3WmY9nG8bR9srRas_w_x4M

Ustaša | Croatian political movement - Encyclopedia Britannica

6. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiakMDWt5D9AhVN4qQKHeZ5DSAQFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FCroatian_nationalism&usg=AOvVaw3vJczCwXykKXBeXhlXzi5M

Slovenian nationalism - Wikipedia

7. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiRhZW_uJD9AhUD_qQKHW0PDJQQFnoECBsQAQ&url=https%3A%2F%2Fsl.wikipedia.org%2Fwiki%2FNotranja_makedonska_revolucionarna_organizacija&usg=AOvVaw39Cn5PwyoKJ20BamE91QoR

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiRhZW_uJD9AhUD_qQKHW0PDJQQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.britannica.com%2Ftopic%2FInternal-Macedonian-Revolutionary-Organization&usg=AOvVaw0rM8anMemRaExYySiUpPtU

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiRhZW_uJD9AhUD_qQKHW0PDJQQFnoECBwQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FInternal_Macedonian_Revolutionary_Organization&usg=AOvVaw0uLvp8DQ0ti4WfSjtEZ49j

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjrlLzSuJD9AhVDPewKHTHBCQgQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FNational_awakening_of_Bulgaria&usg=AOvVaw2ZUyO-Vpz_SGHvUwpizh6Y

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwje0NDduJD9AhWL-6QKHTkACBMQFnoECBsQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FBosniak_nationalism&usg=AOvVaw1saZs2zSYOB-8WFWVwzZUyv

Greens (Montenegro) | Military Wiki - Fandom

[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjascD-uJD9AhWNwQIHWWa-DUQQFnoECBkQAQ&url=https%3A%2F%2Fmilitary-history.fandom.com%2Fwiki%2FGreens_\(Montenegrin_separatists\)&usg=AOvVaw2XoiQmNgNgjflzaUKKOBfw](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjascD-uJD9AhWNwQIHWWa-DUQQFnoECBkQAQ&url=https%3A%2F%2Fmilitary-history.fandom.com%2Fwiki%2FGreens_(Montenegrin_separatists)&usg=AOvVaw2XoiQmNgNgjflzaUKKOBfw)

[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjascD-uJD9AhWNwQIHWWa-DUQQFnoECACQAw&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FGreens_\(Montenegro\)&usg=AOvVaw1ozOPILJC3rf07pmaCH_T1](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjascD-uJD9AhWNwQIHWWa-DUQQFnoECACQAw&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FGreens_(Montenegro)&usg=AOvVaw1ozOPILJC3rf07pmaCH_T1)

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj505GZuZD9AhWR7aQKHcOrBWwQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FMontenegrin_nationalism&usg=AOvVaw0QfSmLqtrTYWHC4GSL2igL

Pridobljeno: 10. 10. 2022

8. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjP8L7DuZD9AhUByaQKHXYFYCZkQFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.youngpioneertours.com%2Fworlds-largest-state-funeral-tito%2F&usg=AOvVaw1k1KGI7nJBjSNq-MC7E2Fu>

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjP8L7DuZD9AhUByaQKHXYFYCZkQFnoECCcQAQ&url=https%3A%2F%2F>

2Fsl.wikipedia.org%2Fwiki%2FSmrt_in_pogreb_Josipa_Broza_-_Tita&usg=AOvVaw2YO1Cw7GFpoggl428IAZVV

Pridobljeno: 12. 10. 2022

9. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjP8L7DuZD9AhUByaQKHXYFCZkQFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.youngpioneertours.com%2Fworlds-largest-state-funeral-tito%2F&usg=AOvVaw1k1KGI7nJBjSNq-MC7E2Fu>

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjP8L7DuZD9AhUByaQKHXYFCZkQFnoECCcQAQ&url=https%3A%2F%2Fsl.wikipedia.org%2Fwiki%2FSmrt_in_pogreb_Josipa_Broza_-_Tita&usg=AOvVaw2YO1Cw7GFpoggl428IAZVV

Pridobljeno: 3. 11. 2022

10. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjEp5CmupD9AhXCDuwKHeHhAq4QFnoECAyQAQ&url=https%3A%2F%2Fenciklopedija-osamosvojitve.si%2Fclanek%2Fvzpon-slobodana-milosevica-v-srbiji-1990%2F&usg=AOvVaw02SD-EPXyaWSNIWZvfvyvPn>

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjEp5CmupD9AhXCDuwKHeHhAq4QFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.rtv slo.si%2Fsvet%2Fmilosevicev-vzpon-in-padec%2F51325&usg=AOvVaw0cBuIEi8EWIhm1Eg170iCN>

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjEp5CmupD9AhXCDuwKHeHhAq4QFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.rtv slo.si%2Fsvet%2Fmilosevicev-vzpon-in-padec%2F51325&usg=AOvVaw0cBuIEi8EWIhm1Eg170iCN>

Pridobljeno: 6. 11. 2022

11. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiY5duFv5D9AhWO7KQKHc68BSsQFnoECB4QAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2F1991_Macedonian_independence_referendum&usg=AOvVaw09Lh0nGmZgd6tYzsg1Febh

Pridobljeno 7. 11. 2022

12. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiay57tvZD9AhUPrqQKHTseBYIQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.britannica.com%2Fplace%2FCroatia%2FIndependent-Croatia&usg=AOvVaw2DJ8Rszvr3k_KBymFLKYnn

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiay57tvZD9AhUPrqQKHTseBYIQFnoECCQQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FIndependence_of_Croatia&usg=AOvVaw3BOPMi3c_j7S-kCjPMIGvg Croatian War of Independence - Wikipedia

Pridobljeno: 15. 11. 2022

13. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwihguWevpD9AhWYP->

Razpad Jugoslavije

wKHT_tByYQFnoECBEQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.britannica.com%2Fevent%2FBosnian-War&usg=AOvVaw1iXFmjmlIQDnrj4Q33Waki
[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiAouhvpD9AhVFC-wKHZ24A38QFnoECBEQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2F1992_Bosnian_independence_referendum&usg=AOvVaw3WK3LifQ4SfvjpfSJ8AGjr](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwihguWevpD9AhWYP-wKHT_tByYQFnoECAsQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.brookings.edu%2Farticles%2Fdecision-to-intervene-how-the-war-in-bosnia-ended%2F&usg=AOvVaw1hc_BSIADQLBiWMBmnvpFg)
[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjfx9CxvpD9AhWUO-wKHVjeDoMQFnoECA0QA&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FBosnian_genocide&usg=AOvVaw1-mxmExP7lw4BAYgQwDcmq](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiP48qpvpD9AhUsM-wKHRFKAaoQFnoECBMQAQ&url=https%3A%2F%2Fvojastvo-military.si%2Fwp-content%2Fuploads%2FPekre-1991a.pdf&usg=AOvVaw34e-MG5UmHzGhAoqC9em6R)
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiwjeGVv5D9AhUG6aQKHTzFDg0QFnoECBkQAQ&url=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2Fwiki%2FKosovo_War&usg=AOvVaw09n-Aq_R9kz-57BgCMYsel
Pridobljeno: 7. 12. 2022

8.2 Slikovni viri

Slika št. 1: Jugoslavija

<https://insajder.com/svet/zakaj-je-razpadla-sfrj-poleg-notranjih-nasprotij-je-bila-odlocilna-vloga-zda-ki-jugoslavije-ni>

Slika št. 2: 1. december 1918 – Ustanovitev Kraljevine SHS

<http://zgodovina.si/1-december-1918-ustanovitev-kraljevine-shs/>

Slika št. 3: Nove meje po balkanskih vojnah

https://sl.wikipedia.org/wiki/Balkanski_vojni#/media/Slika:Balkan_Wars_Boundaries.jpg

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Sliki št. 4 in 5: Člani Mlade Bosne in Franc Ferdinand z ženo Sofijo Hohnberško

https://sl.wikipedia.org/wiki/Atentat_na_nadvojvodo_Franca_Ferdinanda,

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Sliki št. 6 in 7: Soška fronta

<https://muzej-mrzlivrh.si/soska-fronta-prva-svetovna-vojna/>

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Sliki št. 8 in 9: Partizani in četniki z voditeljema: J. B. Tito in D. Mahailović

Razpad Jugoslavije

<https://www.delo.si/kultura/knjiga/kaj-je-narobe-s-partizani/>

<https://namen.si/blog/2022/02/01/kdo-so-bili-srbski-cetniki/>

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 10: Zajeti Nemci, ustaši in četniki v Mariboru

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zajeti_Nemci,_Usta%C5%A1i,_%C4%8Cetniki_v_Mariboru.jpg

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 11: Objava ustanovitve Slovenskega domobranstva (Slovenske legije) in določitev nove nemške oblasti v Ljubljanski pokrajini (*Slovenec*, 24. september 1943)

https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovensko_domobranstvo

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 12: Josip Broz Tito

https://sl.wikipedia.org/wiki/Josip_Broz_-_Tito

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 13: Zadnje slovo od Tita

https://sl.wikipedia.org/wiki/Smrt_in_pogreb_Josipa_Broza_-_Tita

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 14: Slobodan Milošević

https://sl.wikipedia.org/wiki/Slobodan_Milo%C5%A1evi%C4%87

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 15: Pripadniki JNA v osamosvojitveni vojni za Slovenijo

<https://insajder.com/slovenija/lazi-osamosvojitve-7-v-sloveniji-leta-1991-ni-bilo-vojne-bili-so-oborozeni-spopadi-nizke>

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 16: Vukovar v osamosvojitveni vojni za Hrvaško

https://dijaski.net/gradivo/zgo_ref_domovinska_vojna_hrvaska_01__predstavitev

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 17: Obleganje Sarajeva

https://sl.wikipedia.org/wiki/Obleganje_Sarajeva

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 18: Spominski park Potočari z imeni pobitih po padcu Srebrenice

<https://www.dnevnik.si/1042768103>

Pridobljeno: 10. 2. 2023

Slika št. 19: Dedek Marjan Fekonja

<https://demokracija.si/fokus/vodila-me-je-zavest-da-sem-prisegel-zvestobo-slovenski-zastavi-in-narodu/>

Razpad Jugoslavije

Pridobljeno: 11. 2. 2023

Slika št. 20: Ratko Katalina, avtor knjige

<https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=54046>

Pridobljeno 11. 2. 2023

Slika 21: Knjiga »Tri rata Ratka Kataline«

<https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=227817>

Pridobljeno 11. 2. 2023